

Іванченко Є.А.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри вищої математики

та інформаційних технологій,

Одеський інститут фінансів УДУФМТ

ПІДСИЛЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ

ВИПУСКНИКІВ-ЕКОНОМІСТІВ

У статті розглянуто питання якості вищої освіти в контексті системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів. Обґрунтована умова щодо підсилення оцінки якості підготовки випускників-економістів у відповідності з умовами ринку праці та суспільним цінностям шляхом залучення роботодавців та представників громадськості як споживачів «продукту», виробленого в системі інтегративної професійної підготовки, як педагогічної умови формування компетентності економіста у названій системі.

The article presents the question of quality of higher education in the context of the system of integrativ professional preparation of future economists. The condition of estimation's strengthening of preparation's quality of graduating students economists in accordance with the terms of labour-market and public values by bringing in of employers and representatives of public as users of «product», maid in the system of integrativ professional preparation of future economists is grounded as pedagogical condition economist's competence forming in the adopted system.

Постановка проблеми. В умовах ринкових перетворень з характерними кризовими явищами в економіці країни та світу, стратегічною метою професійної підготовки майбутніх фахівців є підвищення якості освіти в контексті запитів сучасного ринку праці.

Ні в кого не викликає сумніву теза, що тільки завдяки якісній підготовці

фахівців можна забезпечити інноваційний розвиток, уникнути економічного й соціального колапсу, а отже, зберегти, державну незалежність України. Для цього на концептуальному рівні слід оптимально визначити критерії якісної освіти, а на методологічному – ефективні засоби реалізації якісного функціонування системи вищої освіти, що є запорукою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців [5].

Якість вищої освіти є динамічною концепцією в контексті цілей держави, суспільства, вищого навчального закладу та спеціальності; це – збалансована сукупність характеристик і параметрів, стратегічно і принципово скерованих у майбутнє. Сама культура якості, що є сьогодні одним із наріжних каменів діяльності ВНЗ, який поважає себе і суспільство, не залишається статичною. Якість – поняття відносне і, насамперед, як оцінка її з чиеїсь позиції [1].

У зв'язку з цим видається доцільним, насамперед, виокремити для розгляду найголовніші конструкти якісної освіти, а саме: *якісна вища освіта – це сукупність професійних знань і вмінь, завдяки яким кожний індивід:*

- може максимально реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал;
- ефективно пристосовуватися до швидкоплинних змін на ринку праці;
- оптимально використовувати накопичений освітній капітал в умовах кардинальних світоглядних змін [5].

Розв'язання цієї проблеми в професійній підготовці фахівців, зокрема економічного профілю, ми пов'язуємо із впровадженням системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (СППІ МЕ), метою якої є формування компетентності економіста як професіонала та людини.

Аналіз досліджень і публікацій. Досягнення високої якості вищої освіти (її гарантія та забезпечення) – головний напрям Болонських реформ. Останні 5–6 років позначені різким зростанням інтересу до проблеми якості і її забезпечення (науковий, концептуальний, правовий, методичний аспекти). Цей стандарт має визначати певну орієнтацію (на викладання, дослідження, на місцевий, регіональний, загальнонаціональний, міжнародний ринки і т.ін.). Проблеми якості вищої освіти набули пріоритетного значення у зв'язку з розширенням доступності, диверсифікацією ВНЗ і освітніх програм, появою нетрадиційних ВНЗ і транснаціональних схем надання освітніх послуг. У кожному вищому навчальному закладі має формуватися культура якості у вузькому й широкому сенсах [1].

Якість освіти в педагогіці найчастіше розуміють як певну міру

відповідності одержуваних в освіті результатів і поставлених до них вимог. Але в тому, звідки беруться ці вимоги, які ці вимоги і якими в результаті є інтегровані характеристики якості освіти, виявляються розбіжності в поглядах учених і практиків. Ці розбіжності зумовлені різним розумінням призначення, сутності та цілей освіти [4]. І тільки контакт з реальною практикою дозволяє розставити акценти таким чином, щоб випускник навчального закладу відповідав запитам ринку праці та суспільства, адже вимоги до змісту професій, що постійно змінюється, та до якостей особистості повинні формулюватися та узагальнюватися саме у виробничому та соціальному середовищі.

Аналіз сучасних досліджень з проблеми якості навчання і власний досвід дозволили дійти висновку, що досягненню мети системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів сприятиме врахування педагогічної умови формування компетентності економіста стосовно підсилення оцінки якості підготовки випускників-економістів щодо відповідності умовам ринку праці та суспільним цінностям шляхом залучення роботодавців та представників громадськості як споживачів «продукту», виробленого в названій системі.

Метою даної статті є обґрунтування умови щодо підсилення оцінки якості підготовки випускників економістів у відповідності з умовами ринку праці та суспільним цінностям шляхом залучення роботодавців та представників громадськості як споживачів «продукту», виробленого в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу статті почнемо із з'ясування понять «педагогічні умови» в межах нашого дослідження та «педагогічні умови формування компетентності економіста».

Стосовно визначення поняття «педагогічна умова» дослідники не дійшли єдності думок щодо нього. Вживаються такі тлумачення цього поняття, як-от: необхідна обставина, шлях, уявний результат, напрям, спонукання тощо (Б.І. Холод [8]).

Б. В. Купріянов та О.В. Міновська, спираючись на тлумачення умови С.І. Ожегова та Н.Ю. Шведової як обставини, від якої що-небудь залежить, обстановка, у якій відбувається що-небудь, визначають *педагогічну умову* як обставини або обстановку, спеціально створену педагогами з метою систематичної допомоги саморозвитку та/або професійному самовдосконаленню особистості в міру її сил та відповідно її соціального ідеалу [6].

Розглядаючи закономірності педагогічного процесу, Ю. Бабанський стверджував, що його ефективність залежить від умов, у яких він протікає [2, 78]. *Педагогічні умови* – це необхідні й достатні обставини, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу [3].

Останнім часом низка дослідників (Б.В. Купріянов та О.В. Міновська [6] та ін.) використовують дещо інше поняття педагогічних умов, підґрунтям якого є семифакторна модель педагогічного процесу, що включає: 1) суб'єкт педагогічної діяльності (викладач або група викладачів); 2) об'єкт педагогічної діяльності (студент); 3) діяльність студента; 4) ставлення студента до діяльності; 5) внутрішнє середовище освітнього закладу, засвоєне спільнотою студентів та викладачів; 6) соціальне середовище (зовнішнє відносно освітнього закладу); 7) виховна діяльність як керування характеристиками діяльності студентів, внутрішнього та зовнішнього середовища, ставленням студента до діяльності. У цьому випадку *педагогічна умова* виступає у вигляді складової закономірності педагогічного процесу, де закономірність є усталеним зв'язком між керованим процесом змін студента та педагогічною умовою.

Нам імпонує такий підхід, але ми вважаємо за потрібне внести деякі зміни щодо змісту факторів запропонованої моделі педагогічного процесу, виходячи із «суб'єкт-суб'єктного» підходу до цього процесу. Таким чином, отримаємо низку факторів, які впливають на процес інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів:

1. Суб'єкти педагогічної діяльності (викладач/група викладачів та студент/група студентів);
2. Об'єкт педагогічної діяльності (обставини формування і розвитку, які гальмують або прискорюють педагогічний процес);
3. Діяльність студента;
4. Ставлення студента до діяльності;
5. Внутрішнє навчально-виховне середовище освітнього закладу, засвоєне спільнотою студентів та викладачів;
6. Соціальне середовище (зовнішнє відносно освітнього закладу);
7. Інтегративний процес як керування характеристиками діяльності студентів, внутрішнього та зовнішнього середовища, ставленням студента до діяльності.

О.Є. Остапчук визначає педагогічну умову як особливу категорію педагогічного процесу, яка представляє собою спеціально організоване середовище для задіяння ціннісно-сміслового потенціалу особистісних структур свідомості учнів, появи в них цієї потреби [9].

Спираючись на вищезазначене, будемо розуміти *педагогічні умови*

формування компетентності економіста в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів як спеціально створене навчально-виховне середовище, яке продукує обставини, що впливають на розвиток професійних та особистісних якостей студентів і врахування яких є необхідним для ефективного формування компетентності економіста у процесі його інтегративної професійної підготовки.

У нашому дослідженні представляється важливим розподілити сім факторів запропонованої моделі педагогічного процесу на чотири групи: зміст освіти, діяльність тих, хто навчає, діяльність тих, хто навчається, та контроль якості навчання. Тоді природно виокремлюються чотири педагогічні умови формування компетентності економіста в СІПІ МЕ. Однією з умов є *підсилення оцінки якості підготовки випускників-економістів щодо відповідності умовам ринку праці та суспільним цінностям шляхом залучення роботодавців та представників громадськості як споживачів «продукту», виробленого в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів*, необхідність якої обумовлюється швидкими темпами розвитку науки та промисловості, новітніми технологіями, які повинні базуватися на якісних міждисциплінарних знаннях, входженням України у світовий освітній простір, а також з'ясуванням призначення, сутності та цілей освіти.

Досвід розвинутих країн показує, що тісна співпраця ВНЗ та підприємств, залучення роботодавців до формування змісту вищої освіти, проведення практик, курсового та дипломного проектування, до викладацької діяльності, залучення студентів до виконання актуальних виробничих завдань, на думку М.Б. Євтуха та І.С. Волощука, є неодмінною умовою здобуття ними (студентами) якісної освіти і сприяє їхній адаптації до виробничих умов, робить їх мобільними на ринку праці [5].

Залучення роботодавців надає можливість оцінити якість професійної підготовки майбутніх економістів з боку виробництва (як матеріального, так і духовного). О.М. Новиков в якості оцінок пропонує такі (нами проведено адаптацію для випускників економічної галузі):

- задоволення роботодавців якістю освіченості випускників вищих закладів економічної освіти, їхньою компетентністю;
- задоволення рівнем освітніх програм, їхнім співвідношенням за напрямками підготовки галузі знань «Економіка та підприємництво»;
- задоволення професійно-кваліфікаційною структурою випускників вищих економічних навчальних закладів, їхнім співвідношенням за напрямками підготовки галузі знань «Економіка та підприємництво»;
- збільшення прибутку та рентабельності підприємств за рахунок

зниження витрат на перенавчання персоналу, скорочення частки витрат на внутрішньофірмову підготовку в структурі собівартості продукції тощо [7].

Діяльність фахівців сфери економіки і фінансів тісно пов'язана із іншими соціально-інституціональними видами діяльності, такими як політика, екологія, соціологія і, по суті, впливає на вирішення суспільно значущих проблем, в тому числі й тих, що орієнтуються на питання максимальної соціальної ефективності для своєї країни в системі світового господарства. І, якщо з боку роботодавців більш затребуваним є професіоналізм (див. структуру компетентності економіста), то для представників громадськості більш актуальною буде сформованість ключових та соціальної компетентності, тобто характеристик, які надають можливість фахівцеві адаптуватися до середовища, що змінюється, здійснювати саморозвиток особистості, її способу мислення і моральних орієнтирів, зберігати культурні зразки, що відповідають розвитку суспільства, забезпечують уміння працювати в колективі тощо. Отже, із суспільної точки зору недостатньо, щоб людина була чомусь навчена, необхідно, щоб вона сформувалася як особистість.

Таким чином, залучення представників громадськості надає можливість оцінити якість професійної підготовки майбутніх економістів з боку суспільства, для якого, вочевидь, важливі такі оцінки (за О.М. Новиковим, в нашій інтерпретації):

- рівень освіченості взагалі та професійної освіченості фахівців галузі економіки та фінансів зокрема;
- доступність професійної економічної освіти для кожного бажуючого: фінансова, територіальна тощо;
- вплив професійної підготовки майбутніх економістів на рівень зайнятості населення в галузі економіки та фінансів, безробіття тощо;
- вплив професійної освіти майбутніх економістів на розвиток громадянського суспільства, на зниження соціальної напруженості, злочинності, наркоманії тощо [7].

Дана умова буде стимулювати студентів до активізації навчальної діяльності та підвищення успішності, тож сприятиме досягненню мети системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів – формуванню компетентності економіста. Це дозволить зв'язати навчально-виховне середовище із зовнішнім світом задля підготовки конкурентноспроможних фахівців, адже ми маємо знати, що діється у навколишньому середовищі та яких фахівців потребує сучасний ринок.

Висновки. Отже, підсилення оцінки якості підготовки випускників економістів щодо відповідності умовам ринку праці та суспільним цінностям

шляхом залучення роботодавців та представників громадськості як споживачів «продукту», виробленого в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, дійсно можна розглядати як педагогічну умову формування компетентності економіста у системі названої підготовки.

Подальші розвідки вбачаємо в підборі адекватних видів навчання, які сприятимуть реалізації педагогічних умов формування компетентності економіста, отже, досягненню декларованої мети системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астахова В. Освіта потребує оновлення як цілісний, неподільний організм // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – С. 52–56.
2. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю.К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
3. Бугаєць Н.А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.А. Бугаєць. – Х., 2002. – 18 с.
4. Буряк В. Методологічний аспект побудови навчального процесу // Вища школа. – 2007. – № 1. – С. 10–19.
5. Євтух М.Б., Волощук І.С. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства / М.Б. Євтух, І.С. Волощук // Педагогіка і психологія. – 2008. – №1(58). – С. 70–74.
6. Куприянов Б.В., Миновская О.В. Ситуационно-ролевая игра как средство развития у подростков субъектности во взаимодействии. – Режим доступу: http://www.altruism.ru/sengine.cgi/5_9_9.html/28/13/3?page=&print=1%3E
7. Новиков А.М., Новиков Д.А., Посталюк Н.Ю. Как оценивать качество базового профессионального образования? // Специалист. – 2007. – № 9–10. – С. 19–22.
8. Нові технології навчання: Науково-методичний збірник / Гол. ред. Б.І. Холод; Ред. кол.: О.Я. Савченко, О.І. Ляшенко, А.М. Федяєва та ін. – К.: НМЦВО, 2000. – Вип. 27. – 256 с.
9. Остапчук О.Є. Синергетичний потенціал авторського проектування педагогічних систем // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2(59). – С. 86–100.